

Poglądy młodzieży na edukację włączającą

Wysłuchanie w Parlamencie Europejskim
Bruksela, listopad 2011

Poglądy młodzieży na edukację włączającą

**Wysłuchanie w Parlamencie Europejskim
Bruksela, listopad 2011**

Europejska Agencja Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami jest niezależną i samorządną organizacją wspieraną przez kraje członkowskie Agencji oraz instytucje europejskie (Komisję i Parlament Europejski).

Przedstawione w tym dokumencie opinie i poglądy poszczególnych osób nie zawsze pokrywają się z oficjalnym stanowiskiem Agencji, krajów członkowskich Agencji czy też Komisji Europejskiej. Komisja Europejska nie odpowiada za wykorzystanie w jakichkolwiek sposób informacji zawartych w tym dokumencie.

Redaktor: Victoria Soriano, Europejska Agencja Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami

Dozwala się cytowanie fragmentów niniejszego dokumentu pod warunkiem umieszczenia dokładnego adresu bibliograficznego. Prosimy o umieszczenie następującej noty bibliograficznej: Europejska Agencja Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami (2012) *Poglądy młodzieży na edukację włączającą*, Odense, Denmark: Europejska Agencja Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami.

Raport niniejszy dostępny jest w otwartym na zmiany formacie elektronicznym w tłumaczeniu na 22 języków; ma to na celu ułatwienie dostępu do zawartych w nim informacji. Wersje elektroniczne raportu można pobrać ze strony internetowej Agencji: www.european-agency.org

ISBN: 978-87-7110-403-5 (wersja elektroniczna)

ISBN: 978-87-7110-381-6 (wersja drukowana)

© European Agency for Development in Special Needs Education 2012

Sekretariat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Biurowisko w Brukseli
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Dokument powstał przy wsparciu Dyrekcji Generalnej do spraw Edukacji i Kultury przy Komisji Europejskiej: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

---

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	5
WSTĘP	7
WYPOWIEDZI DELEGATÓW MŁODZIEŻY	11
Na czym – Twoim zdaniem – polega edukacja włączająca?	11
Czy możesz opisać sposób, w jaki edukacja włączająca jest – lub powinna być – wprowadzana w praktyce w Twojej szkole?	14
Jakie są – Twoim zdaniem – najważniejsze korzyści, jakie daje (lub mogłaby dawać) edukacja włączająca, a jakie wiążą się z nią zagrożenia?	23
Uwagi i komentarze	31
SPOJRZENIE WSTECZ I PLANY NA PRZYSZŁOŚĆ.....	35
DELEGACI MŁODZIEŻY NA WYSŁUCHANIE PUBLICZNE W PARLAMENCIE EUROPEJSKIM W ROKU 2011.....	39

WPROWADZENIE

W listopadzie 2011 roku Europejska Agencja Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami miała zaszczyt i honor zorganizować kolejne Wysłuchanie w Parlamencie Europejskim. Odbyło się ono w siedzibie Parlamentu Europejskiego w Brukseli, a udział w nim wzięli przedstawiciele młodzieży, reprezentujący uczniów ze szkół ponadpodstawowych i zawodowych, zarówno tych ze specjalnymi potrzebami, jak i bez takich potrzeb, niepełnosprawnych i pełnosprawnych. Wszyscy razem dyskutowali o tym, co oznacza dla nich edukacja włączająca.

Było to już trzecie takie Wysłuchanie zorganizowane przez Agencję. Pierwsze, zorganizowane pod hasłem „Europejskie Wysłuchanie młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”, odbyło się w Parlamencie Europejskim w Brukseli w roku 2003. Uczestniczyły w nim delegacje z 23 krajów. Odbyło się dzięki wsparciu krajowych ministerstw edukacji oraz Komisji Europejskiej i było ważnym wydarzeniem Europejskiego Roku Osób Niepełnosprawnych. Drugie z kolei wysłuchanie zorganizowane pod hasłem „Głos Młodych: wychodząc naprzeciw różnorodności w edukacji” miało miejsce w Lizbonie w 2007 roku w ramach portugalskiej prezydencji w Unii Europejskiej. Uczestniczyło w tym wydarzeniu 29 delegacji.

W organizację Wysłuchania w roku 2011 zaangażowane były wszystkie kraje członkowskie Agencji. Reprezentowało je 31 delegacji, w skład których weszło 88 przedstawicieli młodzieży.

Organizatorzy oraz zaproszeni goście mogli dzięki Wysłuchaniu poznać poglądy młodych ludzi oraz ocenić postępy, jakie dokonały się w obszarze edukacji włączającej w poszczególnych krajach od czasu Wysłuchania w Parlamencie Europejskim w roku 2007.

Każdy z uczniów mógł na podstawie własnego doświadczenia wskazać istotne kwestie związane z wdrażaniem edukacji włączającej, jej zalety i wyzwania, jakie stwarza. We wszystkich dyskusjach wielokrotnie podnoszono znaczenie takiego modelu edukacji; temat ten najwyraźniej łączył szkolne doświadczenia wszystkich młodych ludzi.

Pragniemy podziękować wszystkim krajom członkowskim za wsparcie, jakiego udzieliły w ramach przygotowań Wysłuchania,

podczas jego trwania, oraz po jego zakończeniu. Dziękujemy także przedstawicielom władz, którzy aktywnie uczestniczyli w sesjach otwierających oraz kończących Wysłuchanie oraz tym, którzy podjęli się roli moderatorów sesji podsumowującej rezultaty dyskusji delegatów młodzieży: panu Haraldowi Hartungowi i pani Anie Magraner z Komisji Europejskiej; panu Jerzemu Barskiemu, rzecznikowi polskiej prezydencji; pani Emilii Wojdyle, Zastępcy Dyrektora Departamentu Zwiększania Szans Edukacyjnych w polskim Ministerstwie Edukacji, pani Aleksandrze Posarac z Banku Światowego oraz pani Kari Brustad z norweskiego Ministerstwa Edukacji.

Przede wszystkim jednak chcemy podziękować 88 delegatom, ich rodzinom i personelowi wspomagającemu. Bez ich zaangażowania to ważne wydarzenie nie mogło by się odbyć. Będziemy robić wszystko, by przedstawiony przez nich punkt widzenia nie został zapomniany.

Per Ch. Gunnvall

Przewodniczący

Cor J.W. Meijer

Dyrektor

WSTĘP

7 listopada 2011 roku 31 delegacji¹ liczących łącznie 88 przedstawicieli młodzieży przedstawiło w Parlamencie Europejskim swoje spojrzenie na edukację włączającą. Było to już trzecie takie wydarzenie zorganizowane na szczeblu europejskim przez Europejską Agencję Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami (Agencję).

Wysłuchanie to, podobnie jak poprzednie, miało na celu pełne włączenie młodzieży w wieku 14–19 lat w dyskusję na temat edukacji włączającej. Każdy z krajów członkowskich poproszony został o nominację spośród uczniów szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych jednego lub dwu delegatów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi lub niepełnosprawnością oraz jednego delegata nieposiadającego takich potrzeb. Warto podkreślić, że nominowani delegaci reprezentowali szeroki wachlarz różnych potrzeb edukacyjnych, niemniej jednak większość z nich kształciła się w placówkach ogólnodostępnych (masowych) i uczestniczyła w Wysłuchaniu wraz ze swoimi kolegami z klasy.

W zamyśle organizatorów wydarzenie to miało dać młodym ludziom szansę na bycie wysłuchanym. Stało się ono forum, na którym młodzież mogła wyrazić swoje przekonania na temat edukacji, wyjaśnić swoje potrzeby i wymagania oraz podzielić się nadziejami na przyszłość. Wysłuchanie pozwoliło także młodym ludziom podzielić się osobistymi doświadczeniami i podyskutować o tym, jakie znaczenie ma dla nich edukacja włączająca oraz co wnosi ona w ich codzienne życie.

Podobnie jak w roku 2007, młodzi delegaci otrzymali z wyprzedzeniem dokument przygotowujący do udziału w Wysłuchaniu, który zawierał szereg pytań. Delegaci mieli się nad nimi zastanowić i przedyskutować je na forum swoich szkół. W niedzielę 6 listopada przedstawiciele młodzieży pracowali w siedmiu grupach roboczych, dyskutując nad przesłanymi im wcześniej

---

¹ Austria, Belgia (wspólnoty: francusko- i flamandzkojęzyczna), Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Islandia, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niemcy, Norwegia, Polska, Portugalia, Słowenia, Szwajcaria, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania (Anglia, Irlandia Północna, Szkocja and Walia), Włochy

pytaniami, wnosili swoje uwagi i propozycje oraz przygotowali krótkie streszczenie przeprowadzonej debaty, które miało zostać zaprezentowane następnego dnia w Parlamencie Europejskim.

Dyskusja objęła następujące zagadnienia:

- Na czym – Twoim zdaniem – polega edukacja włączająca?
- Czy możesz opisać sposób w jaki edukacja włączająca jest – lub powinna być – wprowadzana w praktyce w Twojej szkole? Jak np. zorganizowana jest klasa, jakie realizujecie programy, jakie środki wsparcia są wam dostępne, itp.?
- Jakie są – Twoim zdaniem – najważniejsze korzyści, jakie daje (lub mogłaby dawać) edukacja włączająca, a jakie wiążą się z nią zagrożenia?
- Czy chciałbyś dodać jeszcze jakieś uwagi lub komentarz?

Podsumowanie dyskusji przeprowadzonych przez delegatów młodzieży zostało przedstawione na forum Parlamentu Europejskiego, a płynące z nich wnioski stanowią podstawę niniejszego raportu.

W dalszej części zostaną bliżej przedstawione najczęściej podnoszone kwestie i pomysły, które delegaci omówili i uzgodnili. Co rzuca się w oczy, to dojrzałość i głębia prowadzonych dyskusji; nie było potrzeby „interpretacji” wypowiedzi przedstawicieli młodzieży, wystarczyło po prostu zanotować ich komentarze i sugestie. Pomysły i propozycje każdej z grup nie zawierają zazwyczaj odniesień do ścieżki edukacyjnej (tzn. rozróżnienia na szkoły ogólnokształcące i zawodowe) delegatów czy też posiadania przez nich (lub nie) specjalnych potrzeb edukacyjnych. Zostały za to pogrupowane zgodnie z odpowiedziami na cztery wymienione wcześniej pytania: na czym polega edukacja włączająca; jak jest wprowadzana w praktyce; jakie niesie ze sobą korzyści i zagrożenia; dodatkowe uwagi i komentarze. Na ile to było możliwe, staraliśmy się zachować oryginalne brzmienie wypowiedzi delegatów, ograniczając do minimum interwencje redakcyjne w uzgodnione przez młodzież oświadczenia.

W dyskusjach prowadzonych przez wszystkie grupy przewijały się pewne kluczowe tematy i problemy. Oto niektóre z nich:

- prawo do wysokiej jakości edukacji i równych szans w systemie edukacji;

-
-
- walka z dyskryminacją;
  - dostępność wymaganych form wsparcia;
  - likwidacja istniejących barier architektonicznych, społecznych i edukacyjnych;
  - wzajemne korzyści, jakie płyną z edukacji włączającej dla wszystkich uczniów.

Każda z delegacji miała za zadanie, obok przedyskutowania wspomnianych wcześniej pytań, przygotować plakat ilustrujący, jak w ich szkole rozumie się edukację włączającą. Przygotowując plakaty, delegaci posłużyli się bardzo różnorodnymi materiałami – wizualnymi, dotykowymi, a nawet dźwiękowymi. Sesja plakatowa miała miejsce przed salą posiedzeń Parlamentu Europejskiego w trakcie Wysłuchania. Wszystkie prace – opatrzone krótkimi komentarzami – dostępne są dzięki publikacji „Album plakatów”, która zawiera także notki o delegatach i ich szkołach.

Wszystkie informacje związane z Wysłuchaniem 2011 znaleźć można na stronie internetowej Agencji: <http://www.european-agency.org/agency-projects/european-hearing-2011>

WYPOWIEDZI DELEGATÓW MŁODZIEŻY

Na czym – Twoim zdaniem – polega edukacja włączająca?

Delegaci młodzieży dyskutowali na temat swoich praw: prawa do wysokiej jakości edukacji, prawa wyboru, prawa do równego traktowania i szacunku. Stwierdzili, że edukacja włączająca nie polega jedynie na tym, że wszyscy uczniowie uczęszczają do tej samej placówki; taka edukacja musi wiązać się z nawiązywaniem przyjaźni i dobrych relacji z rówieśnikami.

Zwrócili uwagę na to, że edukacja włączająca jest korzystna dla wszystkich, ponieważ stwarza okazje do uczenia się i dzielenia doświadczeniami. Podkreślili znaczenie roli, jaką w tym modelu odgrywają nauczyciele i rówieśnicy, oraz położyli nacisk na fakt, iż edukacja włączająca jest pierwszym krokiem na drodze do bycia pełnoprawnym członkiem społeczeństwa.

Oto wybrane wypowiedzi delegatów:

Każdemu przysługuje takie same prawo do kształcenia się. Prawo do edukacji i dostępu do wysokiej jakości kształcenia to prawo człowieka. Jeśli ktoś doświadcza problemów, to potrzebuje porady, która mu pomoże. Włączania dokonuje cała wspólnota: rodzina, szkoła, itd. Masz prawo do wsparcia, jeśli jesteś inny, niezależnie od tego, jak bardzo się odróżniasz (Dagur).

Edukacja włączająca oznacza przebywanie/uczenie się ze wszystkimi. Wszyscy jesteśmy równi choć różni; mamy prawo wybrać, co chcemy robić – przedmioty i sposób ich wykładu (James). Edukacja włączająca to szansa, by wygrać swoją ścieżkę edukacyjną (John, Nana-Marie).

Edukacja włączająca oznacza, że wszyscy uczniowie mogą uczęszczać do tej samej szkoły i uczyć się razem w klasie (Fé, Josette, Kanivar). Oznacza ona, że mamy lekcje w zwykłej szkole, że mamy tam przyjaciół, a nie tylko uczymy się razem z innymi dziećmi, że każdy uczestniczy we wszystkich zajęciach. Taka edukacja może też znaczyć, że w szkole rejonowej są klasy specjalne, że możemy niektóre lekcje odbywać w małych grupach z innymi uczniami, którzy mają podobne formy niepełnosprawności (Michalis, Andreani, Maria).

Edukacja włączająca to edukacja dla wszystkich dzieci. Zwykłe szkoły powinny być blisko domu. To pozwala spotykać się z kolegami z sąsiedztwa (Wacław).

Edukacja włączająca to bycie w „normalnej” klasie i bycie „normalnym”. Wszyscy są włączeni. Taka edukacja oznacza, że młoda, niepełnosprawna osoba czuje się akceptowana w klasie i szanowana przez pełnosprawnych kolegów. Szkoła musi zaspokoić szczególne potrzeby uczniów w „zwykłej” klasie, np. niektórzy potrzebują tłumacza języka migowego. Cała idea polega na tym, że każdy może uczestniczyć we wszystkich aktywnościach (Lise).

Edukacja włączająca to nie tylko bycie uczniem normalnej szkoły, ale także bycie częścią społeczeństwa. Każda osoba niepełnosprawna ma prawo uczyć się w normalnej szkole, jeżeli tego chce i jest do tego zdolna. Ale nawet, jeżeli miałyby z tym trudności, to i tak powinna dostać taką szansę (Jere). To prawo do włączenia się w edukację masową, z dodatkowymi opcjami, przede wszystkim zaś prawo do włączenia w życie społeczne (Fabian, Pedro, Diogo, Josette).

Edukacja włączająca oznacza większy szacunek, więcej znajomości, więcej przyjaciół i nową wiedzę – ze wszystkich dziedzin życia (Rolands).

Edukacja włączająca to bardzo szerokie pojęcie; to nie tylko dobre stopnie, to przede wszystkim dobre relacje społeczne i znajomości. Edukacja włączająca dotyczy nie tylko szkoły, ale także szerszej społeczności (Bethany, Gemma, Sophie).

Taka edukacja to uczenie się, jak razem żyć, szanując wszystkich, niepełnosprawnych i pełnosprawnych (Emile). Niezależnie od rasy, płci, specjalnych potrzeb, każdy każdego wspiera i stara się pomagać innym. Według mnie najważniejsza jest zasada solidarności społecznej (Maria). To ważne, byśmy się wzajemnie akceptowali, nawet jeśli ktoś z nas ma specjalne potrzeby edukacyjne, wyznaje inną religię czy pochodzi z innej kultury (Francesco). Edukacja włączająca pozwala wszystkim w szkole poznać różne specjalne potrzeby edukacyjne, szczególnie takie, których nie zauważali (Mathias). Nie chodzi w niej jedynie o niepełnosprawność i zaburzenia, ale także różne pochodzenie kulturowe, itd. (Elin).

Wszyscy członkowie społeczności szkolnej powinni traktować każdego z szacunkiem. Akceptacja i szacunek dla innych – od tego się to zaczyna. Edukacja włączająca wymaga wysiłku innych uczniów, a nie tylko nauczycieli (Barbara, Mirjam, Triin).

Punktem wyjścia dla edukacji włączającej jest świadomość i wykształcenie nauczycieli (Sophie and Gemma). Nauczyciele powinni wiedzieć, jakie potrzeby ma każdy z uczniów, i stwarzać możliwości skutecznego osiągnięcia celów. Każdy z nas ma jakieś zdolności – razem tworzymy lepiej współpracujący zespół (Klara).

Nauczyciele muszą mieć czas dla każdego – edukacja włączająca wymaga dodatkowych środków, czasu i pieniędzy, ale każdy uczeń powinien mieć zapewnione takie kształcenie, jakiego pragnie (Philipp). Edukacja włączająca pozwala rozwijać umiejętności w tych dziedzinach, w których ktoś jest dobry, a jednocześnie otrzymać pomoc w tym, z czym ma trudności (João). Edukacja włączająca to także dostęp do wszystkich potrzebnych materiałów (Carlo, Melania).

Zwykle więcej uwagi poświęca się sprawom praktycznym (np. budynkom), ale edukacja włączająca jest przede wszystkim w naszych głowach. Każdy powinien wyrobić sobie nawyk myślenia o różnych formach niepełnosprawności bez wprowadzania dyskryminacji i podziałów. Jest jeszcze sporo do zrobienia, zarówno wśród nauczycieli, jak i uczniów, aby odkrywać talenty i możliwości. Podział ze względu na rodzaj niepełnosprawności prowadzi do budowania jeszcze większych barier (Mei Lan).

Edukacja włączająca powinna polegać na usuwaniu barier (Wessel). Trzeba usunąć szeroko rozumiane przeszkody; musimy zmienić mentalność (Jens). Każdy ma prawo do dobrego kształcenia; niektórzy z nas mają większe potrzeby, ale prawo każdego z nas trzeba realizować (Francesco).

Edukacja włączająca to skuteczne włączenie uczniów niepełnosprawnych (Daniel).

Czy możesz opisać sposób, w jaki edukacja włączająca jest – lub powinna być – wprowadzana w praktyce w Twojej szkole?

Młodzi delegaci opisali niektóre cechy placówek edukacyjnych, do których uczęszczają, oraz wyrazili swoje zastrzeżenia i obawy.

Oto ich wypowiedzi:

W mojej szkole średniej prowadzone są specjalne programy dla dzieci niepełnosprawnych; są wyznaczone sale, w których udziela się im pomocy. Towarzyszy im tam personel wspomagający; czasem uczniowie niepełnosprawni uczestniczą w lekcjach z pozostałymi, jeżeli tak jest dla nich lepiej. Uczniowie na wózkach mają zapewnioną wygodniejszą przestrzeń w klasie. Ja mam ADHD (zespół nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi) i od czasu do czasu muszę wyjść z klasy. Tego nie rozumieją pozostali uczniowie (Dagur).

Sądzę, że uczniowie powinni być dobrze zintegrowani; nauczyciel pomaga nam w razie potrzeby; inni uczniowie też są bardzo chętni do pomocy (Claudia). To naprawdę pomaga, gdy czujemy się tacy, jak wszyscy (Claudia, Chiara, Yohana). Chodzę do szkoły gastronomicznej; jestem tam wśród przyjaciół. W mojej klasie jest nauczyciel wspomagający, który pomaga wszystkim. Czasem niektórzy uczniowie są zazdrośni, ale to rzadko się zdarza (Chiara). Czasem uczniowie niepełnosprawni zabierani są z klasy, jeśli zachodzi taka potrzeba (Yohana).

Włączenie zaczyna się na etapie przedszkola. Już na tym etapie odbywają się regularne spotkania wszystkich zainteresowanych (nauczycieli, rodziców, uczniów), w czasie których omawia się następujące zagadnienia: czy wszystko jest tak, jak powinno być? w czym potrzebna jest pomoc? Tak długo, jak służy to wszystkim, uczeń pozostaje w klasie. Na początku roku szkolnego klasa przygotowuje się na przyjęcie ucznia niepełnosprawnego – dowiaduje się, na czym polega jego niepełnosprawność. W naszej szkole uczniowie mogą wybrać, gdzie chcą przebywać. W naszym kraju działa specjalna organizacja, która przygotowuje specjalne materiały nauczania i programy komputerowe. Szkoła może wypożyczyć potrzebne pomoce od tej organizacji, a uczniowie mogą je zabrać ze sobą do domu. Kiedy pomoce przestają im być potrzebne, przekazywane są uczniom z tej samej lub innej szkoły. Dostęp do technicznych i elektronicznych narzędzi wspomagających to na prawdę ważna sprawa (Melania, Carlo).

Uczęszczam do szkoły gastronomicznej. W naszej szkole są dwa osobne oddziały: jeden dla uczniów pełnosprawnych, a drugi – dla niepełnosprawnych. Ja należę do tego drugiego, ale wolałbym uczyć się ze wszystkimi. Myślę, że uczniowie powinni mieć możliwość wyboru, gdzie czują się lepiej. W moim kraju budynki szkolne nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych; uczeń na wózku nie mógłby chodzić do mojej szkoły. Nasz rząd powinien coś z tym zrobić. Nie ma także wystarczającej liczby personelu. Na początku było mi bardzo trudno. W moim kraju mężczyzna powinien być silny, a niepełnosprawni są słabi i nie najlepiej postrzegani, ale to się już zmienia na lepsze. Chodząc do szkoły, czuję się silniejszy i odważniejszy; jest mi teraz łatwiej porozumiewać się z innymi (Artūras).

Kształcę się na kierunku gastronomicznym, mam lekcje gotowania, katering, umiejętności kelnerskich itd. Moim celem jest zdobycie pracy w sektorze gastronomicznym, ale nie będzie to proste: osoby niepełnosprawne są czasem źle traktowane. Nadal potrzeba bardzo wielu zmian. Standardowy program nauczania czasem sprawia trudności uczniom niepełnosprawnym. Nauczyciele przejmują się wynikami egzaminów centralnych i nie poświęcają wystarczająco dużo uwagi uczniom, którzy potrzebują dodatkowej pomocy (Stefanos).

Chodzę do szkoły masowej, w mojej klasie jest jeszcze dziewięciu innych uczniów niepełnosprawnych. Każda z tych grup (uczniowie pełnosprawni i niepełnosprawni) ma swoich nauczycieli. Czasem czuję się trochę wyłączone z życia klasy, gdyż muszę prosić nauczycieli, jeśli chcę być z resztą klasy. Normalnie jesteśmy razem tylko w czasie obiadu. Realizuję specjalny program nauczania, w indywidualnych godzinach wedle osobnego planu (Audrey).

Idąc do szkoły średniej, miałem do wyboru tylko dwie placówki – nie było wystarczająco wielu nauczycieli przygotowanych do pracy z uczniami niepełnosprawnymi. Mam dobre doświadczenia z dwoma nauczycielami. Na początku miałam jednego nauczyciel, teraz przyszedł drugi, który potrafi wszystko lepiej wytłumaczyć. W szkole powinni zainstalować windę (Zsófia).

Uczyłam się w ramach programu specjalnego, którego przez lata trzymali się nauczyciele. Teraz jestem w nowej szkole, realizuję normalny program, i daję sobie radę. Niestety, nauczyciele nie mają specjalnego przygotowania, nie ma też wystarczająco dużo godzin. Na matematyce w klasie jest 28 uczniów i tylko jeden nauczyciel; brakuje kadry. W szkole jest wielu uczniów z trudnościami w uczeniu się. To szkoły decydują, że uczniowie uczęszczają tylko na przedmioty zawodowe (np. uczą się sprzątać) i nie mają szansy chodzić na zajęcia przedmiotowe (takie jak matematyka, itp.). Klasy są tak liczne, gdyż z powodów finansowych nie można podzielić ich na mniejsze. Nie ma wind (Ingre).

W szkole naucza się podstawowych umiejętności. Dostałam się do klasy „pomostowej” i okazało się, że nie mogę uczęszczać na lekcje przygotowujące do opieki nad dzieckiem. Chcę uczyć się przedmiotów na tym samym poziomie, co pozostali uczniowie, nawet gdyby to oznaczało, że dostanę słabsze oceny. W moim kraju uczniowie dostają duże wsparcie; każdy powinien mieć możliwość uczenia się wybranych przez siebie przedmiotów i przystąpienia do egzaminu centralnego GSCE (General Certificate of Secondary Education). niesprawiedliwe jest to, że nie każdy może liczyć na równe wsparcie (Leanne).

Wiedziałem, że mógłbym „nadgonić” wiele przedmiotów; musiałem to powiedzieć nauczycielom i im to udowodnić, gdyż mi nie wierzyli; czułem się przez to nieszanowany. Wszyscy jesteśmy do siebie podobni, wszyscy mamy swoje problemy. Każdy nauczyciel ma

swoje przekonania i inaczej tłumaczy materiał, co jest mylące (Rolands).

Moja szkoła potrzebuje bardziej elastycznego programu, opartego na tym, co ma największe znaczenie dla ucznia. Ważne, aby móc na chwilę wyjść z klasy, zrobić sobie krótką przerwę, mieć miejsce, gdzie można odpocząć i się zrelaksować (João).

Uczęszczam do masowej szkoły średniej. Sądzę, że należałoby poprawić metody nauczania, wprowadzić więcej nowoczesnych technologii, środków wizualnych i zróżnicowane sposoby przeprowadzania egzaminów (Andreani).

Chodzę do klasy specjalnej. Powinno być więcej asystentów a uczniowie z takimi samymi niepełnosprawnościami powinni uczyć się w jednej grupie. Powinniśmy brać udział w grach i zajęciach sportowych, aby każdy czuł bezpiecznie i był zadowolony (Michalis).

Chodzimy do szkoły średniej masowej. Byłoby dobrze, gdyby był większy wybór, a przedmioty prowadzone w grupach podzielonych ze względu na poziom zaawansowania. Życzyłybyśmy też sobie, żeby osoby z taką samą niepełnosprawnością mogły chodzić razem na te same przedmioty (Elmo and Kanivar).

Chodzimy do tej samej masowej szkoły średniej (Pedro and Fabian). Chciałbym, żeby w szkole było więcej uczniów niepełnosprawnych, byśmy się lepiej zrozumieli (Pedro). Należałoby poprawić działanie stołówki. Chciałbym się więcej i lepiej uczyć (Fabian).

Uczęszczam do masowej szkoły średniej. W szkole powinno się stosować dostępne materiały, a nauczyciele powinni być przygotowani (Aure).

Chodzę do masowej szkoły średniej. Sądzę, że w każdej szkole powinni być uczniowie niepełnosprawni, abyśmy mogli ich lepiej zrozumieć. W mojej szkole nie ma ich w ogóle (Fé).

Uczymy się w masowej szkole średniej (Sam and Charlotte).

To ważne, że można liczyć na pomoc w nauce. Ale nauczyciele są surowi i podejmują decyzje, nie pytając się nas o zdanie. Silny zespół wspomagania edukacyjnego daje wiele korzyści, ale nie zawsze jest to dobre (Sam).

Uczęszczam do szkoły specjalnej i jest mi z tym dobrze. W szkołach powinny być windy – a często ich brakuje (Jere).

Uczęszczam do gimnazjum. Mam wspaniałych nauczycieli i w zasadzie nie wiem, co jeszcze można by poprawić (Maria).

Uczymy się w masowej szkole średniej. Szkoła zapewnia tłumaczy języka migowego, ma windy i sygnały świetlne sygnalizujące koniec i początek lekcji. Przydałoby się więcej nowoczesnej technologii, dobre byłyby zmiany mentalności nauczycieli i uczniów (Diogo and Josette).

W mojej klasie był jeden uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE), który nie czuł się w niej dobrze („niczego się nie uczył”); mam także przyjaciela ze szkoły ponadpodstawowej, który z kolei uważa, że edukacja włączająca jest naprawdę dobrym i pożytecznym doświadczeniem. W mojej klasie mamy nauczyciela i pedagoga wspomagającego. Ten drugi jest bardzo pomocny. Każdy powinien wiedzieć, co jest dla niego najlepsze (Nika).

Mam jednego asystenta i jestem z niego zadowolona, bo zawsze rozumie, co mówię. Jeśli chodzi o klasy, w których są jedynie dzieci z SPE, to dobrze, jeśli są one małe. Chodzę do szkoły specjalnej i dobrze się w niej czuję, bo tutaj nauczyciele rozumieją uczniów z SPE. Myślę jednak, że jeszcze lepiej jest, gdy uczniowie z SPE uczą się w szkołach masowych, mając odpowiednią pomoc i wsparcie (Domen).

W moim kraju w zwykłej klasie uczy się zwykle 26 uczniów; chciałam chodzić do takiej klasy. W „zwykłym” otoczeniu koledzy mówią mi „nie rób tego”. Dobrze jest robić wszystko tak, jak robi się to w zwyczajnym świecie. Jest mi trudniej bo używam specjalnych urządzeń i wszystko zabiera mi więcej czasu, ale czuję, że dobrze jest mieć przyjaciół, którzy widzą i pomagają. Wszyscy uczniowie mają prawo do wsparcia i pomocy ze strony nauczycieli, nie tylko w trakcie lekcji, ale np. podczas przerwy obiadowej. Nauczyciele i uczniowie z mojej klasy wiedzą, jak należy ze mną pracować. Wiem, że istnieje ośrodek wspomagający pracę nauczycieli (Sofie).

Każdy musi zdecydować, czy chce uczyć się w środowisku włączającym, czy potrzebuje więcej uwagi; w tym drugim przypadku lepiej wybrać placówkę, w której są małe klasy. Uczestniczę w projekcie, który pokazuje ludziom, jak wygląda sytuacja osób niepełnosprawnych w systemie edukacji. Projekt polega na tym, że uczniowie szkolą uczniów, a nauczyciele – nauczycieli (Laima).

Cieszę się, że mam dwóch nauczycieli, z których jeden mi pomaga. Uczestniczyłem w projekcie, w którym razem oglądaliśmy filmy a następnie prowadziliśmy dyskusje w grupach, mówiąc o swoich problemach. Asystent pomaga mi odrobić zadania domowe (Wacław).

Czuję się normalnie, mając w klasie dwu nauczycieli (Orlando).

Pomoc logopedy jest bardzo ważna. Utrzymuję kontakt z nauczycielami dzięki SMS-om, a z logopedą porozumiewam się mailami. Nauczyciele czasem zapominają, że muszę czytać z ust, jeśli w klasie nie ma mojego tłumacza; odwracają się do mnie tyłem i używają trudnych słów, których nie rozumiem (Méryem).

Mam doświadczenie bycia w szkole włączającej, w której uczyły się dzieci z SPE. Moja szkoła jest na nich przygotowana. Także inni uczniowie pomagają sobie wzajem – nie muszą – po prostu to robią (Edgars).

Lepszą rehabilitację, wsparcie i pomoc otrzymuję w ośrodku specjalnym, aniżeli w mojej szkole rejonowej, zastanawiam się więc, jak to wygląda w przypadku uczniów z poważniejszymi formami niepełnosprawności. Chodzę do szkoły specjalnej, gdyż moja szkoła rejonowa nie była dla mnie najlepszym wyborem (Tuomas).

Czuję, że bycie w klasie z innymi uczniami, którzy także są niepełnosprawni, pozwala mi się czuć normalnie. W mojej klasie jest 8 uczniów; wszyscy jesteśmy niedosłyszący (Kamilla).

W szkole masowej czułem się poniżany przez innych uczniów. Podoba mi się, że w szkole specjalnej jest sala, a w niej wiele komputerów, z których możemy korzystać wieczorem, odrabiając zadania domowe (Rebeca).

Nauczyciele czasem skupiają się tylko na tym, czego nie potrafię, a nie na moich umiejętnościach (Pórdur).

Uczęszczam do szkoły masowej; w mojej klasie są uczniowie z zespołem Aspergera (Marie).

W naszej szkole uczą się dzieci niedowidzące i niewidome. W szkole pracują pedagodzy specjali. Na lekcjach matematyki towarzyszy nam specjalny nauczyciel, który pomaga małym grupkom dzieci niedowidzących. Bardzo ważne są pomoce dydaktyczne wykorzystujące Braille'a (Dean, Robert). W szkole są specjali

pracownicy odpowiedzialni za zaspokajanie potrzeb uczniów niepełnosprawnych (Daniel).

W moim kraju osobom na wózkach pomagają specjaliści asystenci; jest także wiele udogodnień architektonicznych, takich jak rampy i poręcze, które mają pomóc takim osobom. Nauczyciele w mojej szkole znają potrzeby swoich uczniów. Mamy także asystentów wspomagających nas w procesie uczenia się. Kiedy choruję, nie mam problemów z otrzymaniem materiałów z lekcji i prac domowych. Podczas egzaminów mam doliczony dodatkowy czas, a jeśli jest taka potrzeba, mogę sobie zrobić przerwę (Maria).

Uczę się w szkole masowej i korzystam z dodatkowego wsparcia. Czuję się zintegrowana z grupą. Czuję się tak, jak uczniowie pełnosprawni. W moim kraju w szkołach masowych zatrudnieni są pedagodzy specjaliści, którzy nam pomagają (Pauline).

Chodzę do masowej szkoły średniej, w której nie ma uczniów ze specjalnymi potrzebami (Emile).

Uczęszczam do szkoły masowej, ale do oddziału edukacji włączającej. Dostaję bardzo dużo wsparcia, a w czasie egzaminów mam doliczany dodatkowy czas (Honoré).

Korzystałem z ułatwień, takich jak mniej pytań czy dodatkowy czas podczas egzaminów. Potrzebuję, by wymagania dostosowane były do moich indywidualnych potrzeb (Jakub).

Nie dostaję w szkole dodatkowego wsparcia. Moi koledzy z klasy wspierają mnie i pomagają mi, przynosząc moje zadania domowe. Czasem rozumieją mnie lepiej, niż nauczyciele. Uczę się w szkole masowej; jestem jedyną osobą z potrzebami specjalnymi w mojej klasie. Nikt mi tak naprawdę nie pomaga, bo jestem w „normalnej” szkole (Melanie).

Uczę się w „normalnej” klasie, a mój pobyt w szkole dostosowany jest do moich potrzeb. Korzystam z komputera, większej ławki, mam zapewniony transport do i ze szkoły. Mam wielkie szczęście do nauczycieli. Ale niektórzy z nich po prostu nie chcą nas zrozumieć; jeżeli czegoś nie ma w programie nauczania, nie chcą pomóc i dostosować jego zawartości do naszych potrzeb (Lise).

Nie potrzebowałem szkoły specjalnej, ale nie miałem wyboru, gdyż w szkole masowej nie było udogodnień, których potrzebuję, nie była więc dla mnie dostępna (Bethany).

Dzięki szkole masowej stałam się silniejsza; przygotowała mnie ona do życia w zwykłym świecie. Bardzo ważne jest dobre przygotowanie do edukacji włączającej; opracowanie właściwych materiałów w odpowiedniej formie to podstawa. Trzeba podnieść świadomość i mieć narzędzia, które pomogą zmienić postawy wobec osób z różnymi potrzebami edukacyjnymi (Gemma).

Dobrze, jeśli uczniowie ze specjalnymi potrzebami mogą liczyć na wsparcie osób spoza szkoły, które grają rolę mediatorów. Spotkałem nauczycieli, którzy nie chcieli podjąć wspólnego wysiłku, koniecznego, by edukacja włączająca sprawdziła się w przypadku moim i moich kolegów. Nauczyciele powinni akceptować każdego ucznia w klasie. Dla niektórych uczniów wyjściem może być szkoła specjalna, która przygotowuje ich do edukacji włączającej na dalszym etapie; mnie do masowej szkoły średniej przygotowała właśnie szkoła specjalna (Wessel).

Dla mnie bardzo ważne jest wsparcie kolegów oraz odpowiednia pomoc podczas praktyk (Jože).

W mojej szkole uczniowie niepełnosprawni pojawili się dopiero w zeszłym roku; rówieśnicy obawiali się inności (Keenan).

Do mojej klasy chodziła osoba z niedosłuchem – nauczyciel prosił nas, byśmy jej pomagali, ale to było trochę jak opieka nad dzieckiem – nadopiekuńczość nie służy uczniom niepełnosprawnym, nie jest naturalna. Moja szkoła jest przystosowana do potrzeb osób na wózkach, jest także gotowa przyjąć uczniów niedowidzących i niedosłyszących. Uczestniczymy w seminariach, podczas których młodzi ludzie opowiadają o swojej niepełnosprawności oraz o wsparciu, jakie dają im koledzy (Asgerdur).

Raz w tygodniu uczę się w klasie masowej – to jest dla mnie bardzo ważne. Ważne, by nauczyciele i koledzy byli gotowi do pomocy. W podstawówce tego nie było, teraz w gimnazjum jestem zadowolony (Łukasz).

W naszej szkole był osobny dział wspomagania specjalnych potrzeb edukacyjnych, np. przy czytaniu z tablicy pomagali nam też asystenci. Nauczyciel specjalizujący się w pomocy niedowidzącym zapewniał potrzebne pomoce (Katrina).

W mojej szkole specjalnej jest 38 chłopców, jest więc mniej lekcji przedmiotowych, a więcej zajęć praktycznych. Klasy są bardzo małe, ale niektóre pomoce są niedostosowane do naszych potrzeb, np.

zdarzają się filmy dvd bez podpisów. Zawsze jest trudno, gdy nowy nauczyciel zaczyna pracę, bo zbudowanie wzajemnego zrozumienia zabiera czas. Szkoły powinny być koedukacyjne (Simon).

Nauczyciel informatyki w mojej szkole także jest osobą niepełnosprawną – dzięki temu lepiej rozumie specjalne potrzeby edukacyjne, bo zna problemy swoich uczniów (Áron).

Różne rodzaje niepełnosprawności wymagają różnych form wsparcia. W mojej szkole używano mikrofonów, a w mniejszych klasach niektórzy nauczyciele posługiwali się językiem migowym. Szkoła zajmowała budynek parterowy (dostępny dla osób na wózkach). Dostępny był sprzęt dla osób niedowidzących, np. lupy, i przestrzeń „relaksacyjna” dla osób z ADHD, itp. (Elin).

Piszę bardzo powoli i potrzebuję dodatkowego czasu na testach, itp. (Philipp).

Mam przyjaciela z dysleksją, który otrzymywał silne wsparcie przy pracy z komputerem i miał zapewniony dodatkowy czas. Używano także pomocy audio i metod wykorzystujących pomoc rówieśników, ale nie było to konsekwentnie wprowadzone (Klara).

Jakie są – Twoim zdaniem – najważniejsze korzyści, jakie daje (lub mogłaby dawać) edukacja włączająca, a jakie wiążą się z nią zagrożenia?

Młodzi delegaci wskazali, co uważają za najważniejsze *korzyści*, jakie przynosi, lub mogłaby im przynieść, edukacja włączająca. Znalazły się wśród nich m.in. przygotowanie do poszukiwania pracy w przyszłości, stawanie się silniejszym i bardziej niezależnym, zrozumienie, jak wygląda zwyczajne życie, zwalczanie stereotypów i dyskryminacji, znalezienie większej liczby przyjaciół, poczucie bycia „normalnym” i pokonywanie barier.

Oto wybrane wypowiedzi delegatów:

Łatwiej jest zdobyć pracę, jak ma się świadectwo ze szkoły masowej. Tym, którzy chodzą do szkoły masowej, łatwiej też o integrację społeczną niż tym, którzy są w klasie jedynie z niepełnosprawnymi (Melania, Carlo).

Szkoły mają przede wszystkim przygotować młodych ludzi do prawdziwego życia. Kiedy razem pracujemy/uczymy się, budujemy piękną przyszłość (Jonas). W szkołach specjalnych dzieci nie dowiadują się, jak żyć w normalnym społeczeństwie (Wacław). Każdy powinien mieć takie same świadectwo ukończenia szkoły – to ważne. Takie rozwiązanie da wszystkim szansę włączenia się w nowoczesne społeczeństwo (Laima i Kamilla).

Miło jest mieć wiele kontaktów towarzyskich, ale zasadnicze znaczenie ma możliwość znalezienia pracy; edukacja włączająca stwarza takie możliwości (Jože).

Edukacja włączająca umożliwia uczniom ze specjalnymi potrzebami przećwiczenie sposobów, w jakie mogą te potrzeby wyjaśnić – a to muszą robić w sytuacjach społecznych, także w pracy (Barbara). Doświadczenie bywa czasem ważniejsze od formalnych kwalifikacji. Jak uporządkujemy edukację, inne sprawy społeczne też znajdą się na właściwym miejscu (Leanne).

To naprawdę ważne, by uczniowie niepełnosprawni mogli uczęszczać do szkół masowych, bo dzięki temu ich rówieśnicy dowiadują się o niepełnosprawnościach. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i bez takich potrzeb mogą się od siebie wzajem uczyć i wymieniać wiedzą (Efstathios).

Powinniśmy poznawać innych ludzi i to, w jaki sposób żyją, uczyć się od innych przez wymianę doświadczeń (Charlotte, Diogo, Méryem, Zineb). To otwiera umysły i sprawia, że zmniejsza się poziom dyskryminacji (Aure). Inni mogą się zastanowić (Pedro), a my nauczyć akceptować ludzi, którzy się od nas różnią (Andreani).

Co jest dobre dla nas – jest dobre także dla nich (Barbara). Należy zauważać korzyści, jakie przynosi to każdemu uczniowi w klasie. (Sophie). Edukacja włączająca pozwala uczniom bez orzeczeń stać się bardziej tolerancyjnymi, bardziej otwartymi (Sára).

Aby usunąć wszystkie bariery, trzeba zmienić mentalność; każdy z nas jest fragmentem większej całości. Nasi rówieśnicy muszą pogłębić swoje rozumienie problemu: żyjemy w świecie pełnym ignorancji (Gemma).

Każdy jest włączony, niezależnie od trudności, jakich doświadcza (Robert). Każdy powinien mieć możliwość skorzystania z edukacji włączającej i lepszego życia (Tomáš).

Edukacja włączająca pozwala wszystkim czuć, że są częścią jednego, dobrego systemu (Triin). Daje ona szansę uczyć się, nie myśląc „jestem inny” (Lucie). Każdy jest wyemancypowany (Elmo). Taka edukacja pomaga przekraczać własne granice (Maria).

Nabywasz doświadczeń, które obalają stereotypy. Edukacja włączająca zmienia postawy wobec niepełnosprawności (John). Upowszechnia tolerancję wobec osób niepełnosprawnych i pozwala je lepiej zrozumieć (Dean).

Jeśli każdy będzie miał świadomość, że są różne rodzaje niepełnosprawności i każdy człowiek ma swoje uwarunkowania, to nie będzie żadnego problemu z edukacją włączającą. Znęcanie się nad słabszymi w szkole (bullying) wynika z istnienia jakiejś różnicy – jeżeli się ją wyjaśni, zjawisko to zanika. Edukacja włączająca pomaga każdemu zrealizować pełnię swojego potencjału (Katrina).

Edukacja włączająca nie ma nic wspólnego z przebywaniem w środowisku, które sprzyja uczeniu się; w zasadzie każdy powinien je mieć. Ludzie wolą uczyć się w małych klasach, i wszystkie klasy powinny być właśnie takie. (Kamilla). W dużych klasach uczeń może zasnąć, i nikt tego nie zauważy. W takim środowisku nauczyciele mają po dwie minuty na ucznia, choć czasem potrzeba byłoby ich dziesięć. Przebywanie w normalnej placówce daje szansę wyboru,

pozwala zrozumieć, czego chcesz, i co jesteś w stanie zrobić (Kamilla).

Edukacja włączająca sprzyja nawiązywaniu przyjaźni (Bethany). W takiej edukacji chodzi o to, by mieć paczkę przyjaciół. Nie chodzi tylko o to by się z innymi uczyć, ale także by razem spędzać czas (Sam).

Taka edukacja poprawia zdolność komunikowania się oraz nawiązywania relacji (Markos). Podnosi także poziom kształcenia. Szkoły powinny być bardziej przyjazne uczniom (Alexandra).

Edukacja włączająca powinna stać się „normalną” edukacją, ale wielu ludzi musi opanować umiejętności z zakresu edukacji specjalnej, zanim tak się stanie (Francesco).

Proste sprawy, takie jak dostęp do środków wsparcia technicznego – np. zgoda na używanie laptopa – mają zasadnicze znaczenie (Bethany). Uświadamianie sobie przez nauczycieli znaczenia podstawowych uwarunkowań – np. poziomu hałasu – potrafi naprawdę wiele zmienić (Mathias). Możliwości indywidualizacji kształcenia, takie jak indywidualne plany nauczania, są bardzo ważne, podobnie jak dodatkowe wsparcie na niektórych lekcjach (Lucie). Uwzględnianie różnych metod uczenia się – np. uczenia się wzrokowego – też ma olbrzymie znaczenie (Tomáš).

Edukacja włączająca umożliwia mi nawiązywanie relacji w „normalnym” środowisku na wyższym poziomie. Bardzo ważny jest indywidualny plan nauczania, ale nauczyciele potrzebują wskazówek – uczniowie powinni bardziej się angażować w jego tworzenie (Tomáš). Trudno o właściwe wsparcie, ale można je wywalczyć (Francesco).

Dobrze jest zmienić aranżację przestrzeni w klasie, aby poprawić relacje społeczne (Robert). W realizacji idei edukacji włączającej ważną rolę odgrywa atmosfera i relacje społeczne (Jens).

Im bardziej zintegrujemy osoby niepełnosprawne z innymi – tym szybciej nastąpią pozytywne zmiany nastawienia. Niepełnosprawni nie dostają wystarczająco dużo wsparcia – podstawową sprawą powinno być zapewnienie każdemu większej samodzielności. Dla tych, którzy korzystają z edukacji włączającej, ma ona ważny wymiar społeczny; pozwala uzyskać wsparcie w odrabianiu lekcji po zajęciach w szkole oraz w przypadku innych aktywności

odbywających się na terenie szkoły i poza nią. Ważnym sposobem włączenia się w życie społeczne jest uprawianie sportu (François).

Jeśli uczniowie niepełnosprawni są wydzielani z klasy, trudniej jest podnieść świadomość pozostałych. Czasem potrzebna jest praca w mniejszych grupach, ale wszędzie, gdzie to możliwe, należy pracować wspólnie (Keenan). W mniejszych klasach łatwiej jest odnaleźć się uczniom z upośledzeniem słuchu, gdyż w zbyt głośnym środowisku nadmiar bodźców ich rozprasza. Przebywanie z kolegami z upośledzeniem słuchu sprawia, że czują się „normalna” (Elin).

Potrzebna jest równowaga pomiędzy wielkością klasy a rodzajem potrzeb. Osoby niepełnosprawne powinny czuć się swobodnie w większych grupach, ale społeczeństwo musi się do nich dostosować. Uczniowie pełnosprawni i niepełnosprawni muszą się nauczyć razem żyć – szkoły powinny być otwarte na wszystkich (Mei Lan).

Edukację włączającą uważa się często za kosztowne rozwiązanie, ale próbując oszczędzać, ostatecznie płacimy jeszcze więcej, usiłując rozwiązać powstałe problemy (Daniel). Nawet jeśli dany kraj nie ma wielu środków, powinien dokładać wszelkich starań do wprowadzania edukacji włączającej. Ona jest inwestycją; musimy inwestować w ludzi, bo ludzie są najważniejszym zasobem. Edukacja włączająca pozwala pokonać przeszłość – i nas wzmacnia (Jens).

Delegaci młodzieży przedyskutowali także najważniejsze wyzwania, jakie wedle nich pojawiają się w edukacji włączającej, w tym ogólny

brak zrozumienia problemu niepełnosprawności ze strony nauczycieli i innych uczniów, potrzebę zmiany mentalności i podejścia do różnorodności w klasie, ograniczone umiejętności nauczycieli, negatywne nastawienie, bariery architektoniczne oraz potrzebę dostępu do odpowiednio przystosowanych materiałów nauczania i stworzenie odpowiedniego środowiska kształcenia.

Oto wybrane wypowiedzi delegatów:

Integracja w przedszkolu, gdy dzieci są młodsze, jest bardzo trudna (Dagur).

Niektórzy ludzie nie rozumieją różnic, jakie istnieją w ich własnym kraju. Osoby pełnosprawne wykazują dwa podejścia do niepełnosprawnych: niektórzy po prostu ich unikają, bo ich to nie obchodzi, nie starają się niczego zrozumieć, inni zaś starają się zrozumieć niepełnosprawnych – nawet jak czegoś nie wiedzą, to zadają pytania. Kiedy byłem młodszy, mój tata miał duże problemy, bo wtedy nikt nie wiedział, co to jest ADHD, a on nie wiedział, jak to wytłumaczyć. Ważne, aby ludzie wiedzieli o różnego rodzaju problemach. Szczególnie w takich krajach, jak mój niepełnosprawność to problem kulturowy. Byliśmy krajem wojowników. Byliśmy Wikingami, których wspólnoty nie akceptowały słabych, czasem ich zabijały; ten typ mentalności wciąż jest obecny w moim kraju (Dagur).

Trudno jeszcze powszechnie wprowadzić edukację włączającą; np. przejście przez ulicę może nas narażać na niebezpieczeństwo, gdy światła na pasach nie są dostosowane do potrzeb osób niedowidzących (Carlo i Melania).

Dzieci piętnują rówieśników, którzy realizują program specjalny. Problemy edukacji specjalnej są związane z szerszymi problemami społecznymi (Ingre).

W szkołach masowych problemem jest znęcanie się nad słabszymi, a także brak akceptacji (Leanne).

Można zauważyć pozytywne zmiany w nastawieniu społecznym do edukacji włączającej, ale nadal nie uważa się jej za sprawę pierwszej wagi (Jonas).

Zrozumienie, na czym polegają problem każdego ucznia, stanowi pewne wyzwanie. Szkoły i kadra pedagogiczna muszą rozumieć, jakie trudności mają uczniowie, i dać im wsparcie, jakiego potrzebują,

by sobie dobrze radzić. Punktem dojścia powinna być sytuacja, w której wszyscy traktowani są jednakowo, nie ma dyskryminacji, za to jest dużo zrozumienia (Sam, Charlotte, Jere).

Nauczyciele i rodzice potrzebują wiedzieć, jak posługiwać się pomocami technicznymi w szkole i w domu; potrzeba też więcej środków i materiałów wspomagających (Elmo, Kanivar, Fé, Aure).

Edukacja włączająca może napotykać bariery w nowych obszarach, takich jak np. postawy nauczycieli (Wessel); uczenie się i trudności społeczne (Bethany); uwarunkowania społeczne i presja rodziców (Triin); znęcanie się nad słabszymi (Sophie); pochodzenie społeczne ucznia i warunki uczenia się poza szkołą (Gemma); infrastruktura publiczna, np. środki transportu publicznego (Francesco).

Zasadnicze znaczenie ma przygotowanie zawodowe nauczycieli (Sophie). Kształcenie nauczycieli nie daje im wystarczających – i właściwych – informacji o problematyce edukacji włączającej. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami już na starcie mają trudniejszą sytuację; czasami uzyskanie dodatkowej pomocy wiąże się z dodatkowymi problemami (Wessel). Niektórzy nauczyciele nie są zainteresowani wiedzą o specjalnych potrzebach edukacyjnych (Méryem).

To rząd odpowiada za pensje nauczycieli, którym płaci się za „bycie nauczycielem”; a oni nie chcą brać na siebie „dodatkowych obowiązków”. Dlatego większości z nich nie zawraca sobie głowy zapoznawaniem się z SPE (Laima).

Wszyscy nauczyciele powinni stosować spójne i konsekwentne metody (Elin).

Nauczyciele mogą obawiać się tego, że uczniowie niepełnosprawni będą potrzebować więcej uwagi (Robert). W klasie, w której jest kilka osób niepełnosprawnych, nauczyciel nie powinien za bardzo się koncentrować właśnie na nich. Nauczyciele powinni zrównoważyć czas poświęcany uczniom pełnosprawnym i niepełnosprawnym (Daniel).

W moim kraju ludzie są nadopiekuńczy (Kamilla).

Nie mamy asystentów, którzy wspomagaliby nas na poziomie studiów wyższych. Musimy też wyeliminować dyskryminację i przemoc wobec słabszych. Niektórzy uczniowie, wiedząc o mojej niepełnosprawności, nadal wyśmiewają się z mojego ADHD (Maria).

Mam wrażenie, że cały czas muszę prosić o pomoc. Nie dostaję jej automatycznie. Dużo czasu zabiera, zanim dostanę to, czego potrzebuję (Pauline).

Nauczyciele powinni rozmawiać z uczniami na temat niepełnosprawności – uczniowie ze szkół masowych nie wiedzą, jak mogą pomóc i wesprzeć kolegów (Áron). Podnoszenie świadomości na temat osób niepełnosprawnych powinno być częścią programu nauczania (Katrina).

Dwóch lub więcej nauczycieli (asystentów) w klasach włączających musi tworzyć zespół; to wymaga specjalnych umiejętności, w których nauczyciele powinni się szkolić. Nauczyciel powinien mieć pomoc ze strony specjalistów przy określaniu, ile czasu dodatkowo potrzebuje uczeń niepełnosprawny (Philipp).

Wprowadzone przez rząd cięcia już wpływają na niektóre formy wspomaganie – pracę tracą np. mediatorzy. Szkoły otrzymują finansowanie, ale system jest tak dysfunkcyjny, że „zwykli” nauczyciele muszą pełnić rolę wspomagających, choć nie mają pojęcia, jak się to robi (Wessel).

Różni specjaliści powinni ze sobą współpracować. Nowe pokolenie nauczycieli jest lepiej przygotowane do tego, by zrozumieć osoby niepełnosprawne i poprawić funkcjonowanie klasy – idziemy w dobrym kierunku. Mamy dobre prawo, ale nauczyciele potrzebują pogłębienia wiedzy i lepszego zrozumienia problemów uczniów niedowidzących, także uczniów z innymi niepełnosprawnościami. Potrzeba więcej pomocy technicznych, aby zapewnić tym uczniom dostęp do informacji (François). Dostępność architektoniczna budynków jest bardzo ważną sprawą (windy, drzwi automatyczne, łatwe w obsłudze włączniki i wyłączniki itp.) (Thomas). Na testach potrzebny jest nam dodatkowy czas (Łukasz). Należy wprowadzić wewnętrzne systemy wsparcia, aby pomóc uczniom niepełnosprawnym. Wsparcie zewnętrzne może powodować, że będą czuć się inni i wyobcowani (Mei Lan). Osoby niedowidzące potrzebują więcej e-booków oraz audiobooków (Łukasz, Áron).

Największym wyzwaniem pozostają ludzkie postawy i zasób wiedzy – to przypomina życie w ciemnościach (Triin). Wyzwaniem jest ciągle tłumaczenie innym, czego potrzebujesz – trudno jest im uświadomić, jakie są nasze ograniczenia. To naprawdę trudne, gdy wciąż trzeba tłumaczyć wszystko od początku. Często kontakty pomiędzy uczniami z SPE i pełnosprawnymi są zbyt ograniczone (Barbara).

Spółeczeństwo nie akceptuje osób, które przejawiają pewnego typu trudności, a akceptacja społeczna ma podstawowe znaczenie (Robert). Niepełnosprawność w ewidentny sposób stygmatyzuje, i to trzeba zmienić. W naszym Parlamencie Młodzieży mieliśmy szkolenie m.in. na temat epilepsji i sposobów udzielania pomocy chorym. W szkołach masowych uczniowie muszą nieustannie tłumaczyć nauczycielom i kolegom, na czym polegają ich problemy. Potrzebujemy stałej informacji o wynikach nauczania oraz wrażliwości na nasze uczucia (Keenan).

Ludzie nie zawsze wiedzą, jak skutecznie się komunikować, albo jak zmienić sposób komunikowania się (Tomáš). Niewłaściwe zachowania kolegów szkodzą wszystkim (Lucie). Czasem trzeba nieustannie walczyć o najprostsze sprawy (Bethany). Bardzo ważna jest komunikacja – niektórzy mają złe nawyki – bez tematów tabu. Nie wszyscy niewidomi mają takie same problemy – sprawa jest bardziej złożona (Sára).

Wprowadzając w życie edukację włączającą, trzeba bardziej niż na problemach praktycznych skupić się na aspektach psychologicznych. Jeśli niepełnosprawność nie jest „widoczna”, jak np. w zespole Aspergera, trzeba wszystkim o niej przypominać, bo ludzie szybko osądzają innych. Edukacja musi odpowiadać na potrzeby danej osoby – uczniowie z zespołem Aspergera dobrze czują się w małych klasach. W edukacji włączającej trudniej jest zdobyć doświadczenie i wiedzę na temat pewnych rodzajów niepełnosprawności, aniżeli w szkołach specjalnych, w których uczy się wiele takich dzieci. Nawet specjalistom czasem brakuje wiedzy i pytają: jakie masz problemy? Każdy jest osobną jednostką – mój autystyczny sposób myślenia współtworzy moją osobowość (Daniel).

Każdy inaczej rozumie edukację włączającą; nie ma jednej definicji tego zjawiska, i to jest wyzwanie. Potrzebujemy większej świadomości społecznej – nie posuniemy się do przodu, jeśli wszyscy nie uświadomią sobie, czym jest niepełnosprawność (Katrina).

Uwagi i komentarze

Delegaci młodzieży zostali też poproszeni o dodatkowe uwagi i komentarze. Oto one:

Różnorodność jest czymś dobrym. Trzeba przygotowywać do niej od samego początku, pracować z dziećmi, wychowując lepsze przyszłe pokolenia (Dagur).

Nie wolno w żaden sposób zniechęcać uczniów (Robert). Musimy sami w siebie wierzyć (James). Ważne, by nauczyciele w nas wierzyli (Efsthathios). Nauczyciele powinni poświęcać więcej uwagi temu, co uczniowie potrafią, niż temu, czego jeszcze nie umieją. Trzeba widzieć więcej, niż tylko niepełnosprawność. Niedosłyszę – ale to dotyczy moich uszu, a nie mojej całej osoby. Nie jestem swoim zaburzeniem. Nauczyciele muszą mieć wiedzę o niepełnosprawności. Potrzebujemy więcej wspólnych aktywności – poza szkołą, w czasie wolnym, np. uprawiając sport, itd. – dla przyjemności (Elin).

Nie ma wystarczająco dużo okazji do wspólnego spędzania czasu w grupach wolontariuszy albo uczestniczenia w życiu społecznym poza szkołą. A po lekcjach też toczy się życie (Arvydas).

Musimy przygotować się do przyszłego życia. W szkole nauczyciele wiedzą, którzy uczniowie są niepełnosprawni. W „zwyczajnym” świecie ludzie muszą pomagać osobom ze specjalnymi potrzebami

(Melanie). Ludzie niepełnosprawni muszą nauczyć się, jak postępować, żyjąc w społeczeństwie (Marie).

Nauczyciele powinni być otwarci, starać się zrozumieć pragnienia uczniów i to, jak można im pomóc (Nana-Marie). Z jednego przedmiotu możesz być dobry, z drugiego słaby, ale kryteria oceny nie powinny zamykać ci drogi do uczenia się różnych przedmiotów (Daniel).

Nauczyciele powinni starać się jak najbardziej ułatwić wszystkim uczenie się w zgodzie z tymi samymi standardami. Uczniowie niepełnosprawni powinni mieć swój głos przy podejmowaniu decyzji. Powinni być w centrum, gdy podejmowane są decyzje, które ich dotyczą (Keenan). Wszyscy powinni być zaangażowani, niezależnie od tego, czy i jak bardzo różnią się od innych – jesteśmy, jacy jesteśmy (Katrina).

Powinniśmy widzieć osobę, a nie – niepełnosprawność – i zrobić wszystko, co w naszej mocy, żeby było lepiej (Asgerdur).

Uczniowie niepełnosprawni powinni sami podejmować decyzje i mieć te same możliwości, gdy chodzi o ich edukację – przysługuje im prawo głosu w wyborze kształcenia (Klara). Mamy prawo do podejmowania własnych decyzji (Wessel).

Uczniowie niepełnosprawni, których dotyczy wspomaganie, powinni mieć miejsce w komisjach decydujących o zatrudnieniu nowych członków kadry; powinni być zaangażowani w procesy podejmowania decyzji. Powinni także mieć w swoim środowisku dorosłych niepełnosprawnych, którzy będą wzorami do naśladowania (Sam, Charlotte, Jere).

Potrzebujemy „szkoły bez barier”. Każdy może skorzystać na edukacji włączającej, także uczniowie pełnosprawni (Elmo, Kanivar, Aure, Fé). Musimy zmienić nastawienie uczniów pełnosprawnych do niepełnosprawności (Emile).

Edukacja włączająca to wspaniały pomysł – oto otwiera się nowa przestrzeń (Lucie).

Delegaci wymienili się także wieloma opiniami. Oto wybrane:

- Delegaci młodzieży oczekują, że nauczyciele i pozostali uczniowie włożą więcej wysiłku w zrozumienie i prawdziwe włączenie uczniów niepełnosprawnych w życie klas włączających.

- Delegaci stwierdzili, że trzeba zmniejszyć liczebność klas i szerzyć koncepcję architektury „projektowanej dla wszystkich” w całym społeczeństwie.
- Wsparcie powinno być dostępne dla wszystkich, bez potrzeby walki o uzyskanie pomocy.
- Szkolenia dla rówieśników powinny w większej mierze uwzględniać indywidualne potrzeby i postawy.
- Edukacja włączająca bywa różnie rozumiana nie tylko w różnych krajach, ale nawet w jednym państwie.

Podsumowując, należy podkreślić wysoką jakość, otwartość i głębię dyskusji młodych delegatów. Uderzająca była dojrzałość wyrażanych opinii, a także potrzeba zaangażowania się w realizację tego, o co naprawdę chodzi w edukacji włączającej: równego dostępu do edukacji, wysokiej jakości edukacji dla wszystkich i poszanowania różnic.

Pełny protokół wszystkich dyskusji w grupach dostępny jest na stronie internetowej Agencji: <http://www.european-agency.org/agency-projects/european-hearing-2011/results-files>

SPOJRZENIE WSTECZ I PLANY NA PRZYSZŁOŚĆ

Chwila obecna – rok 2012 – wydaje się właściwym momentem, by zastanowić się nad opiniami wszystkich delegatów przedstawionymi począwszy od pierwszego Wysłuchania w roku 2003. We wszystkich trzech spotkaniach wzięło razem udział 238 młodych ludzi poproszonych o wyrażenie swych uwag, komentarzy i propozycji dotyczących edukacji włączającej. Celem Wysłuchań było zapoznanie się z poglądami młodych ludzi, by lepiej zrozumieć, jak wygląda praktyczna realizacja idei edukacji włączającej z perspektywy osób, które z niej korzystają.

Opinii na temat edukacji włączającej wyrażanych przez młodych ludzi nie należy traktować jako mniej istotnych od opinii wykwalifikowanych specjalistów czy też badaczy problemu. Rezultaty wszystkich trzech Wysłuchań wskazują wyraźnie, że młodzi ludzie potrafią z dużą łatwością i w sposób bardzo precyzyjny sformułować tak samo trafne uwagi, jak eksperci zajmujący się tą dziedziną.

Niniejszy dokument nie ma na celu dogłębnej analizy rozwoju edukacji włączającej od 2003 roku; do wzięcia udziału w poszczególnych Wysłuchaniach wytypowano osoby reprezentujące różne grupy młodzieży, swoich przedstawiciele mieli różny poziom systemu kształcenia – młodzież nienależąca do kategorii uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczestniczyła w spotkaniu po raz pierwszy w roku 2011. Naszym głównym zamiarem jest podkreślenie podobieństw i różnic między obserwacjami i uwagami zgłaszanymi od roku 2003, jak również zwrócenie uwagi na najważniejsze propozycje przedstawiane w trakcie wszystkich Wysłuchań.

Na przestrzeni ostatnich lat młodzi ludzie wyrażali ogólne zadowolenie z oferowanych im świadczeń edukacyjnych, niezależnie od tego, czy pobierali naukę w masowych szkołach rejonowych czy też w szkołach specjalnych. Wszyscy podkreślali istotne znaczenie dostępu do wysokiej jakości edukacji i szkoleń zawodowych, akcentowali też ich kluczową rolę w zakresie wspierania ich wysiłków przy poszukiwaniu pracy, rozszerzaniu i wzmacnianiu sieci ich społecznych relacji, a także ogólnym przygotowywaniu się do dorosłego życia.

Wszyscy młodzi ludzie wyrażali aprobatę dla edukacji włączającej i – pomimo negatywnych doświadczeń pewnej liczby osób – podkreślali jej korzystny wpływ na wszystkich uczniów. W szczególności uczestnicy wysłuchania z 2011 roku przedstawiali precyzyjne wyjaśnienia na temat tego, czym powinna być edukacja włączająca, jakie ma ona dla nich znaczenie oraz jakie korzyści przynieść może wszystkim uczniom. Również młodzież nienależąca do grupy uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi czy też różnymi formami niepełnosprawności była w stanie precyzyjnie opisać sposób, w jaki edukacja włączająca – poprzez otwieranie nowych perspektyw oraz pomoc w przewyżnianiu stereotypów – stanowi doświadczenie ubogacające rozwój osobowości.

Większość uczestników Wysłuchań stanowili uczniowie szkół masowych; potwierdzali oni fakt istnienia znacznych różnic w zakresie standardów edukacji włączającej – zarówno między poszczególnymi krajami, jak i w poszczególnych krajach – a także wskazywali na obszary wymagające naprawy. Wszyscy oni uznają jednak możliwość korzystania z edukacji włączającej za prawo każdego ucznia. Prawo to gwarantować ma wszystkim równy dostęp do świadczeń edukacyjnych, otrzymanie niezbędnego wsparcia, umożliwiającego im korzystanie z tychże świadczeń w możliwie najpełniejszy sposób oraz bycie traktowanym z należyтым szacunkiem.

Prawo do edukacji włączającej oznacza również możliwość kontynuowania nauki na kolejnych etapach systemu kształcenia, a także możliwość swobodnego wyboru dalszej ścieżki nauczania. W istocie, jednym z motywów przewijających się przez wszystkie dotychczasowe Wysłuchania było jasno wyrażane przez młodzież życzenie pełnego uczestnictwa w procesie podejmowania wszelkich decyzji, które ich dotyczą.

Uczestnicy Wysłuchania z roku 2003 podkreślali to życzenie, dzieląc się głębokim niepokojem związanym z grożącą im w przyszłości koniecznością spędzenia dorosłego życia w domu – bez jakiegokolwiek pracy zawodowej. Niepokój ten wyrażony został ponownie w roku 2007, kiedy to wyartykułowano podzielane przez wszystkich pragnienie prowadzenia w dorosłości możliwie najbardziej niezależnej egzystencji. W roku 2011 młodzi delegaci podkreślili, że jedną z głównych korzyści wyphywających z edukacji włączającej jest

możliwość zdobycia przez nich dobrego wykształcenia, przygotowującego ich do samodzielności.

Edukacja włączająca otwiera przed młodzieżą możliwość eksponowania różnorodności i – jako taka – dotyczy nie tylko systemu kształcenia, ale i funkcjonowania społeczeństwa jako całości. Możliwość ta może być w pełni wykorzystana jedynie pod warunkiem przezwyciężenia istniejących barier i zmiany dominujących postaw społecznych. Szczególną uwagę zwraca młodzież na dwa obszary, będące źródłem ciągle aktualnych wyzwań: dostęp do świadczeń edukacyjnych oraz postawę i kwalifikacje kadry nauczycielskiej.

Dostęp do świadczeń edukacyjnych obejmuje nie tylko architektoniczną dostępność budynków szkoły, ale i zapewnienie koniecznego, przyjaznego dla użytkowników wsparcia technicznego, jak również skutecznego, łatwo osiągalnego wsparcia edukacyjnego.

Uczestnicy Wysłuchań wskazywali również, że nauczyciele nie zawsze mają świadomość istnienia określonych potrzeb edukacyjnych swoich uczniów, a także ich zakresu, bądź też nie zawsze zwracają na nie uwagę. Niektórzy nauczyciele nie posiadają wystarczających kwalifikacji i zbyt często skupiają się na słabościach swoich uczniów, zamiast na ich mocnych stronach.

Pomimo tych uwag młodzi ludzie nie mają negatywnego stosunku do swoich nauczycieli, życzyliby sobie jedynie nowego modelu bycia nauczycielem – osobą odpowiednio przygotowaną do pracy w systemie edukacji włączającej i dobrze się w nim odnajdującą.

W świetle tych wyzwań, uczestnicy wysłuchania odbywającego się w roku 2011 przedstawili konkretne, praktyczne propozycje dotyczące sposobu udoskonalenia wsparcia edukacji włączającej na poziomie szkolnym i klasowym. Zwrócili się oni z prośbą do decydentów o zapewnienie architektonicznej dostępności szkolnej infrastruktury, jak również zapewnienie odpowiednich środków wsparcia, obejmujących także obecność w kasach personelu pomocniczego, który mógłby reagować na potrzeby wszystkich uczniów.

Podkreślili też korzyści wypływające z niewielkiej liczby uczniów w klasach, indywidualnych programów nauczania, a także posiadania dodatkowych, odpowiednio wyposażonych pomieszczeń, przeznaczonych do wypoczynku bądź też ewentualnego dodatkowego wsparcia. Zwrócili również uwagę na potrzebę

odpowiedniego dostosowania formuły egzaminów (np. poprzez wydłużenie czasu przeznaczanego na udzielenie odpowiedzi), a także na możliwość wydłużenia cyklu kształcenia o jeden rok, tak aby umożliwić wszystkim uczniom osiągnięcie tego samego poziomu wiedzy bez konieczności dostarczania części z nich dodatkowego wsparcia. W odniesieniu do tej kwestii podkreślono, że to jednakowy poziom wykształcenia oznacza osiągnięcie jednakowych kwalifikacji.

Nie ulega wątpliwości, że wszystkie trzy wysłuchania przyniosły bezpośrednie korzyści młodym ludziom, którzy w nich uczestniczyli – zostało to potwierdzone w informacjach zwrotnych otrzymywanych od roku 2003. Korzyści te wykraczały daleko poza krąg bezpośrednich uczestników Wysłuchań i dotyczyły również ich szkół, nauczycieli oraz innych uczniów, zaangażowanych w poprzedzające spotkania dyskusje przygotowawcze. Istotny wpływ Wysłuchań potwierdzić mogą różnorodne konsekwencje spotkania mającego miejsce w 2011 roku: jego młodzi uczestnicy, a także towarzyszący im specjaliści, podjęli po powrocie do swoich krajów szereg inicjatyw, takich jak opublikowanie stosownych artykułów w czasopiśmie i prasie codziennej, a także stworzenie nowych i wykorzystanie istniejących e-narzędzi, takich jak Facebook, Twitter czy też odpowiednie zakładki w ramach stron internetowych poszczególnych szkół.

Agencja podejmie stosowne kroki celem możliwie najszerszego rozpropagowania niniejszego raportu. Nie zapomnimy również o istotnych propozycjach i wnioskach artykułowanych przez wszystkich młodych delegatów.

Agencja podejmie wszelkie działania – we współpracy z delegatami i ich rodzinami, a także specjalistami oraz decydentami – w celu wprowadzenia w życie idei wysokiej jakości edukacji znoszącej wszelkie bariery; edukacji, w ramach której każdy uczeń może być sobą, a wszyscy taktowani są z należyтым szacunkiem; jak wyrazili to sami młodzi delegaci: *każdy z nas jest jak inny kolor, ale razem stworzyć możemy tęczę.*

DELEGACI MŁODZIEŻY NA WYŚLUCHANIE PUBLICZNE W PARLAMENCIE EUROPEJSKIM W ROKU 2011

Poniższa tabela przedstawia imiona i nazwiska 88 delegatów młodzieży, którzy uczestniczyli w Wyśłuchaniu Publicznym w Parlamencie Europejskim w roku 2011.

Aure AFLALO	Keenan ALEXANDER
Carlo ANDERHALDEN	Maria BARANDUN
Efstathios BEKYRAS	Méryem BELGHAZI
John BENNINGTON	Markos BOTSOS
Robert BOYLE	Elin Johanna BRANDT KORALL
Pauline BRASSEUR	Chiara BRIZZOLARI
Wessel BROEKHUIS	Maria BUGEJA
Claudia BURATTINI	Fabian CAMARA ALCAIDE
Jens CAMILLERI	Tomáš ČERNÝ
Alexandra CHRONOPOULOU	Rolands CINIS
Leanne Alice COLE	Nana-Marie DALE REICHEL
Charlotte DARBY	Yohana Angelica DEL PINTO
Honoré D'ESTIENNE D'ORVES	Samantha DRYDEN-SILLARS
Wacław DZIEĆCIOŁ	Klara Linnea Astrid ELFSTEN
Zsófia FAZEKAS	João FONSECA
Barbara GEHER	Sára GERGELY
Josette GRAÇA SILVA	Melania GROTTI
Kanivar GÜLER	Andreani HADJISTERKOTI
Sophie Bethan HANNAWAY	Asgerdur HEIMISDÓTTIR
Lucie HRDINOVÁ	Ingre IMALA
Jakub JARMUŁA	Diogo JESUS NETO
Dagur JÓHANNSSON	Þórdur JÓNSSON
Domen KAISER	Dean KELLY

Orlando KROHN	Thomas KROYER
Joži KUMPREJ	Robert LÄTT
Mei LAN NG	Marie LAURITZEN
Artūras LAURYNAS	François LE BEL
Laima LIEPINA	Fé LINDEN
Rebeca LÓPEZ RUANO	Nika LUŠNIC
Mathias MACHIELSEN	Gemma MACKINTOSH
Jere Nicholas MAHLAKAARTO	Emile MAINKA
Tuomas Kimmo Johannes MANNI	Daniel MARTIN
James MARTIN	Simon MCDOUGALL
Stefanos MELAS	Audrey MESUREUR
Sofie MONGGAARD CHRISTENSEN	Jonas NENORTAS
Michalis NICOLAOU	Melanie NIELSEN
Áron ÓCSVÁRI	Elmo PESIN
Triin PUUSEPP	Pedro ROMERO JIMÉNEZ
Zineb SAOUI	Daniel Alexander SCHOUTEN
Francesco SCICLUNA	Edgars ŠENINŠ
Łukasz ŚMIETANA	Kamilla SØLYST BJØLSETH
Bethany STALEY	Philipp STEINBERGER
Katrina THOMSON	Lise TØRLEN
Mirjam WOLFF	Arvydas ZAGARAS

PL

W listopadzie 2011r. Europejska Agencja Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami zorganizowała Wysłuchanie w Parlamencie Europejskim w Brukseli. Kraje członkowskie Agencji nominowały 88 delegatów młodzieży, wśród których znaleźli się zarówno uczniowie ze specjalnymi potrzebami, jak i bez takich potrzeb, niepełnosprawni i pełnosprawni. Wszyscy oni zebrali się, aby dyskutować o tym, co oznacza dla nich edukacja włączająca.

Wysłuchanie umożliwiło organizatorom i uczestnikom zapoznanie się z opiniami młodzieży oraz postępami, jakie w poszczególnych krajach dokonały się w edukacji włączającej po roku 2007. Ponieważ uczniowie mają już za sobą osobiste doświadczenia z edukacją włączającą, mogą oni wskazać istotne kwestie dotyczące jej wdrażania oraz związane z nią szanse i zagrożenia. Liczba odniesień do edukacji włączającej w wypowiedziach młodych delegatów wskazuje, że jest ona niewątpliwie ważnym zagadnieniem w karierze szkolnej uczniów.

European Agency for Development in Special Needs Education

